

ACTIVITATEA UNUI ERUDIT SLUJITOR AL BISERICII

Preot drd. Dan Marius Goga¹

Abstract: Father Grigore Pletosu has exposed, quite a lot lately, the interest of people concerned with the history of the Năsăud region and otherwise. In spite of this, not all aspects of his activity have been emphasized, which actually led to us writing this study, where readers receive an insight of his biography, almost unknown, with his university studies in Sibiu, Leipzig and Pesta.

Keywords: studies, history, activity, events.

Protopopul Grigore Pletosu a suscitat destul de mult în ultima vreme interesul celor preocupați de istoria zonei Năsăudului și nu numai. Cu toate acestea, nu toate aspectele activității sale au fost reliefate, fapt ce ne-a făcut să scriem prezentul studiu, în paginile cărui dorim să aducem în fața cititorilor o parte a biografiei lui, aproape necunoscută, cea a studiilor universitare, desfășurate la Sibiu, Leipzig și Pesta.

Spre deosebire însă, de perioada năsăudeană de studii a protoiereului nostru, unde avem informații în detaliu despre materiile studiate, despre calificativele pe care le-a primit și despre profesorii care i-au îndrumat destinul, despre perioada studiilor universitare nu avem decât foarte puține informații, și acest lucru din mai multe motive. Pe de-o parte, nu am avut acces la foaia matricolă sau la programa de studii din acea vreme, pentru a ne putea edifica cu privire la ceea ce a studiat el, iar pe de altă parte nu am avut nici o istoriografie serioasă care să ne îndrume spre sursele necesare, căci, autorii de până la noi care s-au preocupat cu analiza vieții și activității personalității celui pe care și noi l-am cercetat, nu intră nici ei în profunzimea subiectului atunci când îi analizează biografia, rezumându-se doar să spună că a studiat la Sibiu, Budapesta și Leipzig².

¹ Parohia „Sfântul Apostol Toma”, Cluj-Napoca și doctorand, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Facultatea de Teologie Ortodoxă, are în pregătire o teză de doctorat privitoare la viața și activitatea părintelui protopop Grigore Pletosu (1848-1936), sub îndrumarea pr. prof. univ. dr. Alexandru Moraru.

² Ioan SENI, coord., *Dicționarul culturii și civilizației populare al județului Bistrița-Năsăud*, vol. 1 - „Țara Năsăudului”, Ediția a II-a, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2010, p. 289; Iuliu-Marius

Ba mai mult, în timp ce unii autori vorbesc despre faptul că la universitățile europene din afara Transilvaniei personajul nostru ar fi realizat studii doctorale³, alții susțin că a absolvit teologia greco-catolică la Sibiu⁴. Afirmările însă sunt greșite, căci, pe de-o parte, Grigore Pletosu nu s-a semnat niciodată în documente ca fiind doctor și nici nu a susținut că ar avea acest titlu, iar cei din epocă îl recunosc doar ca licențiat în teologie și filologie și nicidecum ca doctor (de exemplu, nici în *Rapoartele Gimnaziului Grăniceresc*, acolo unde apare numele lui⁵ sau unde el publică un studiu sau un document, nicăieri numele lui nu este precedat de titlul de doctor).

Cât privește, faptul că ar fi absolvit Institutul Teologic Greco-Catolic de la Sibiu, afirmație care îi aparține Sorinei Gabriela Costea⁶, este cât se poate de eronată, știut fiind faptul că Blajul era centrul greco-catolicismului, iar Sibiul cel al Ortodoxiei, și că nu ar fi putut să studieze teologie greco-catolică într-un centru cum este cel de la Sibiu. Ba mai mult, dacă autoarea ar fi fost atentă, ar fi putut să deducă din viața și activitatea personajului nostru că el a fost un cleric ortodox fervent, și că întreaga sa viață a fost pusă în slujba idealului național și a Bisericii strămoșești, pe care a iubit-o și slujit-o cu credincioșie.

Neclarități sunt și în ceea ce privește perioada în care a studiat personajul nostru la Leipzig și Budapesta, autorii biografi de până la noi nefiind în clar cu perioada în care a studiat și cu specializarea pe care a obținut-o el aici. Singurul care aduce oarecare clarificări în acest sens este Iuliu Morariu⁷, care accesează anuarul universității budapestane și observă că de fapt, Pletosu a fost doar un semestru student aici, în baza unui fenomen îndeobște cunoscut sub numele de „*peregrinatio academica*”⁸. Nici el însă nu merge mai în profunzimea subiectului, probabil limitat fiind de dimensiunile lucrării pe care

MORARIU, *Restitutio Grigore Pletosu*, Editura Eikon - Renașterea, Cluj-Napoca, 2014, p. 35.

³ Ioan Seni, coord., *op. cit.*, p. 289.

⁴ Sorina-Gabriela COSTEA, Școala de la Nășăud. Profesori de limba română, Editura Charmides, Bistrița, 2011, pp. 70-105.

⁵ Cf. Gregoriu PLETOSU, „Ion Lupoe (1853-1901)”, în vol. XXXVIII. *Ertesito a naszodi alapitvanyi fogyomnasiumrol 1900/1901.tanmevre (Reportul al XXXVIII-lea despre gimnaziul superior fundațional din Nășăud pentru anul școlastic 1900/1901)*, ed. Ion GHEȚIE, Tipografia Carol Csallner, Bistrița, 1901, p. 7.

⁶ Sorina-Gabriela COSTEA, *op. cit.*, p. 71.

⁷ Iuliu-Marius MORARIU, *Restitutio Grigore Pletosu*, p. 35.

⁸ Horațiu BODALE, *Studenți și intelectuali români în Italia (1860-1918)*, mss. – teză de doctorat, Cluj-Napoca, 2007, p. 7, 8, 61 et passim. Cf. Nicolae SZABO, „Românii transilvăneni la universitățile europene în secolul XVIII și prima jumătate a secolului XIX”, în vol. *Studii istorice româno-ungare*, col. „Biblioteca Historiae Universalis”, vol. 2, ed. Lucian Năstăsă, Fundația Academică A. D. Xenopol, Iași, 1999, p. 153; Cf. Claude WEIL, „Migrations etudiantes et nomadisme institutionell”, în vol. *Academic Migrations. Elite Formation and Modernisation of Nation States in Europe (secnd part of 19th century-1939)*, ed. Natalia TIHOKNOY, Victor KARADY, Ceu Pasts Inc., Budapesta, 2005, pp. 178-182; Lucian Năstăsă, *Itinerarii spre lumea savantă. Tineri din spațiul românesc la studii în străinătate (1864-1944)*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2006, p. 221.

dorea să o editeze, dar și dat fiind faptul că nu făcea subiectul principal al investigației pe care o propunea în lucrarea publicată cu un an în urmă la Cluj.

Date fiind toate aceste neclarități și toată această lacună informațională în ceea ce privește perioada studiilor universitare ale protoiereului Grigore Pletosu, ne vom strădui ca în paginile următoare ale tezei noastre să prezentăm, fără a avea pretenția de a fi exhaustivi, câteva informații importante privitoare la prestația lui ca student la Sibiu, Leipzig și Budapesta, atât pe baza puținelor informații istoriografice existente, cât și folosindu-ne de puținele amintiri ale autorului cu privire la diferitele perioade care circumscriu această etapă a vieții lui, sau de câteva izvoare, edite sau inedite, la care am avut acces în diferite contexte și conjuncturi.

Dacă Grigore Pletosu finalizează studiile născădute în anul 1871, când își ia și bacalaureatul, după cum am văzut, tot în acel an, el își va îndrepta pașii înspre Institutul Teologic sibian, unde încă mai păstora Șaguna, aflat la finalul călătoriei sale pământești. Despre prestația sa ca student nu avem informații însă, dat fiind faptul că de la Sibiu a plecat mai departe înspre marile universități ale Imperiului spre a se perfecționa, e de presupus că între anii 1871-1874 cât a studiat la această instituție, elevul care altădată era clasificat de către profesorii născădute doar cu calificative de *cum laudae* și de *foarte mulțumitoriu* a avut și la Sibiu o prestație cât se poate de bună și de lăudabilă. De altfel, faptul că va ajunge în preajma lui Șaguna, pe care și-l va aminti apoi ulterior și că, într-un fel, poate fi considerat unul dintre ucenicii lui, este o dovadă în plus că era un elev silitor, care nu s-a abătut nici în perioada sibiană de idealurile sale. Așadar, și în perioada sibiană de studii, Grigore Pletosu a fost un elev cât se poate de silitor, care a făcut cinste oamenilor din localitatea Chintelnic și satului său natal, dar și zonei Născădute care l-a școlit și pe care o va sluji apoi cu credincioșie.

Din perioada sibiană se păstrează câteva mărturii scrise ale autorului nostru, fapt ce arată că ea i-a amprentat existența și i-a marcat destinul într-o manieră puternică, de vreme ce a considerat necesar să o immortalizeze fie în amintiri povestite altora care le-au notat, fie în propriile sale amintiri. Personalitatea marelui mitropolit Andrei Șaguna, deși aflat înspre finalul vieții, într-o perioadă în care a fost de-a dreptul marginalizat de către mulți dintre cei ce se considerau a fi elita politică și culturală a vremii, a exercitat asupra viitorului protopop al Bistriței o înrâurire aparte și l-a motivat în multe situații. Mai târziu, când împreună cu fostul său ucenic va înființa la Sibiu *Revista Teologică*⁹, va publica

⁹ A se vedea: Iuliu-Marius MORARIU, „Contribuția protoiereului Grigore Pletosu la înființarea *Revistei Teologice*”, în vol. *Tinerii istorici și cercetările lor*, vol. 2, coord. Nicolae DUMBRĂVESCU, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2015, pp. 153-160, pentru mai multe informații privitoare la contribuția marelui om de cultură bistrițean la înființarea prestigiosului periodic cultural de teologie care a fost primul de acest fel din Ardeal și care se constituie și astăzi într-una din vocile avizate ale teologiei științifice din spațiul românesc.

constant, între anii 1907-1909 studii, articole și traduceri în paginile acestui periodic, cu scopul de a-l susține, de a-i asigura continuitatea și de a ajuta la propagarea corespunzătoare a ideilor lui. Între aceste materiale, va publica și unul în care va vorbi despre deja consacratul său maestru și despre preocupările lui pentru cântarea bisericească corectă, de altfel una dintre multele sale preocupări importante, prin care a contribuit la emanciparea culturală a românilor ardeleni. Atunci, ca să arate cât de preocupat era mitropolitul de susținerea unei cântări bisericești executate corect și pentru ca afirmațiile lui să fie cât se poate de credibile, va însoți argumentarea sa privitoare la acest subiect cu evocarea unui moment pe care l-a trăit în perioada studiilor sale universitare, ca student sibian. Prin conținutul ei, această evocare, singura cu caracter memorialistic despre care avem cunoștință din opera protopopului bistrițean de mai târziu, se constituie deopotrivă într-o piesă valoroasă, cât și într-un izvor pentru cercetarea noastră și pentru alte cercetări similare. Redăm mai jos conținutul ei integral, atât de interesant și de frumos construit, precum o frescă, care-l introduce pe cititor în atmosfera sibiului acelei epoci și în atmosfera școlii teologice prestigioase de acolo, între zidurile căreia se plămădeau viitorii slujitori ai Bisericii lui Hristos, care în vremurile ce vor urma își vor aduce aportul lor în slujirea patriei:

„Eram prin anii 1871 —1874, cleric în seminarul arhidiecezei noastre gr.-or. din Sibiu, astăzi «Seminarul Andreian». Fără avere, fără protecții, dar dăruit de la Dumnezeu cu un glas de cântare destul de bun, căutam să mă arăt și eu cu ce aveam. Era iarna anului 1872, în ajunul Crăciunului. În biserica din cetate, care făcea serviciul de catedrală, la vecernia din acea zi eram conștigați pentru strane aproape toți dintre cei buni cântăreți. Și ne dam nizujița să cântăm întru toate ca de sărbătoare. Șaguna ședea în scaunul său arhieresc și oricum cântam, acum unul, acum altul, nu-i convenea. Atunci se dă jos din scaunul său, vine în strană și începe a cânta stilurile praznicului. Cântă una, cântă două. Poate că, sub raportul volumului de voce, n'a cântat mai bine ca noi, dar cu toate acestea asupra mea a făcut impresia, că acel providențial bărbat, acea figură impozantă, acel mare arhieru, Șaguna, pe care-l preocupa atâtea afaceri mari ale bisericii și neamului, în acel moment cu vocea-i bătrână, slăbită și înădușită încâtva de grăsimea ce-l cuprinsese, ne-a dat o pildă vie de executare a cântărilor bisericești în spiritul bisericii ortodoxe, de o cântare recitativă și totuș(i) nu grăbită, de o cântare pedant acurată în ceea ce privește melodia, prozodia, accentul și interpuncțiunea, pentruca să nu se conturbe înțelesul. Și acel moment nu l-am uitat până în ziua de azi. După acestea s-a așezat în scaunul său și n-a mai făcut nici o observație până la sfârșit”¹⁰.

¹⁰ Grigore PLETOSU, „Șaguna și cântarea bisericească”, în *Revista Teologică*, anul III, nr. 9-10, Septembrie-Octombrie, Sibiu, 1909, p. 412.

Fragmentul nu admite comentariu, fiind prin sine însuși grăitor. Cu toate acestea, se cuvine să arătăm că, prin aceasta se aduce o frumoasă contribuție la creionarea unui portret complex al marelui ierarh ardelean. Faptul că Șaguna era preocupat de crearea unei școli de teologie, în care absolvenții să fie nu doar vrednici slujitori ai altarelor de mâine, ci și intelectuali fini și buni aplicanți ale celor învățate în școală și să contribuie prin tot ceea ce fac ei la sporirea prestigiului instituției eclesiastice pe care o reprezentau și care era în acele vremuri, greu încercată deopotrivă de anumite politici imperiale anti-românești cât și de prozelitismul greco-catolic, este un lucru deja cunoscut. Și despre mijloacele prin care Șaguna făcea aceasta, școlind profesori în marile universități ale Imperiului și pregătindu-i să formeze la rândul lor oameni, publicând suportul necesar în vederea susținerii unui proces didactic performant și scriind chiar el, când situația o cerea, manuale școlare după care studenții sibieni să se poată pregăti¹¹, fapt pentru care păstorirea lui a fost clasificată de către specialiști drept „*epoca de aur*” a Bisericii Ortodoxe din Transilvania¹², însă despre felul în care întărea prin puterea exemplului propriu, despre cât suflet punea până și în cele mai mici amănunte care-i defăneau acțiunile și despre implicarea sa într-o atât de mare profunzime în susținerea activităților pe care într-un fel le gira, nu am avut știre până aici.

În mod cert, exemplul direct pe care l-a dat Șaguna prin implicarea sa în cântarea bisericească de la această slujbă l-a marcat pe Grigore Pletosu pe întreg parcursul vieții sale. Faptul că, ajuns pe culmile senectuții, a ținut să evoce acest moment și nu oricum, ci într-un cadru editorial aparte, în paginile *Revistei Teologice* de la Sibiu, pe un ton de-a dreptul encomiastic, dovedește prețuirea pe care o avea față de cel care, în mod indirect i-a fost dascăl și care, în mod cert, i-a influențat deopotrivă devenirea și acțiunile sale ulterioare, determinând-l pe protopopul bistrițean să se implice cu toată ființa lui în susținerea activităților culturale, naționale și de alte feluri care vizau emanciparea românilor ardeleni din partea de țară pe care el a slujit-o cu toată ființa lui vreme de peste 5 decenii, 3 ca dascăl la Năsăud și altele două și jumătate ca protopop la Bistrița, unde a ctitorit efectiv instituția protoierească a urbei,

¹¹ Cf. Mircea PĂCURARIU, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. 3 (secolele XIX și XX), Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1994, pp. 88-108.

¹² „A fost una dintre cele mai proeminente personalități din trecutul Bisericii noastre. Realizările sale epocale, legate mai ales de emanciparea politică și bisericească a națiunii române, de restaurarea Mitropoliei și organizarea pe care a dat-o Bisericii Ortodoxe din Transilvania, de progresul învățământului românesc de toate gradele, dar mai ales poporal, de înființare „Astrei” și a primei tipografii românești în Sibiu, de editarea ziarului „Telegraful Român” și de tipărirea altor cărți și de toate celelalte, pot să definească păstorirea lui Șaguna drept „epoca de aur” a Bisericii ortodoxe din Transilvania. Din 1846 și până la 16-28 iunie 1873, când o boală necruțătoare l-a coborât în cripta de la Rășinari, marele arhieru a fost mereu prezent în viața națională a românilor transilvăneni, cu mâna pe cârmă. Sortit să activeze într-un climat politic cu desăvârșire ostil, el a izbutit să înfrângă toate uneltirile, să zdrobească toate acțiunile adversarilor și să ridice Biserica sa din situația în care se gsea, pe care nu o cunoscuse până atunci”. *Ibidem*, p. 106.

înzestrându-o cu sediu și biserică și a creat contextul care să favorizeze buna funcționare a acesteia, la aceeași parametri la care funcționau în același cadru sau în alte cadre, instituții similare.

Iată așadar, un moment memorabil din perioada studenției sibiene a protopopului de mai târziu Grigore Pletosu, care spune multe cu privire la oamenii care au contribuit la formarea lui în acele vremuri și la influența pe care au avut-o ei asupra lui. În mod cert, deși instituția academică de acolo era încă în perioada de început, ea avea și atunci dascăli buni și bine pregătiți, iar prezența lui Șaguna era și ea un element ce valora enorm atât din punct de vedere didactic, cât și pentru formarea lor sufletească în branșa slujitorilor Bisericii neamului și a lui Hristos și a națiunii române, oropsite atunci din multe puncte de vedere.

Trebuie specificat însă faptul că acesta nu este singurul episod care îl are în centru pe marele ierarh ardelean, canonizat de curând de către Biserica Ortodoxă Română, ci că mai există încă unul, care se păstrează prin consemnarea făcută de către doctorul Vasile Boieriu, care, în anul de tristă amintire 1943, îi dedică protopopului bistrițean un frumos medalion în care evocă personalitatea lui. Faptul că avem de-a face cu mai multe episoade în care Pletosu ia contact cu Șaguna, ar putea fi o dovadă că între ei exista chiar o relație mai strânsă, ceva de genul uceniciei, și că aceste întâlniri nu erau pricinuite doar de anumite evenimente ce aveau o frecvență neregulată și se desfășurau într-un cadru protocolar. De altfel, prezența lui Șaguna la slujbele vecerniei sau la alte servicii când acesta prefera să fie în mijlocul studenților ar putea să fie chiar un argument în acest sens. Întrucât însă, până la această oră nu avem suficiente informații care să certifice acest lucru, nu putem decât să lansăm această afirmație, urmând ca eventuale descoperiri ulterioare să o afirme sau să o infirme, în funcție de informațiile care vor ieși la iveală peste ani, în urma altor cercetări similare.

Revenind însă la cea de-a doua și ultima întâlnire dintre personajul nostru și marele arhiereu Șaguna, care este consemnată pe suport scris, trebuie spus că aceasta s-a petrecut în ultimele clipe de viață ale celui din urmă. Răpus de o grea boală, acesta a trăit ultimele clipe ale vieții lui într-o cruntă agonie, fără a-și pierde însă integritatea mentală și simțul responsabilității. Într-una din ultimele sale clipe, mitropolitul i-a chemat se pare, pe studenții săi și le-a făcut fiecăruia câte un dar de suflet, care să îi ajute să îl păstreze mereu în amintirea lor. Între cei chemați s-a numărat și personajul nostru, după cum își va aminti el mai târziu, când îi va povesti cele întâmplate doctorului Vasile Boieriu. Redăm mai jos parafraza relatării celui din urmă:

„A povestit apoi cum, teolog fiind, a fost chemat cu ceilalți colegi și profesori în fața patului de suferință unde marele Șaguna își aștepta în liniște

moartea. Lângă marele mitropolit era un coș plin cu daruri, din care fiecare teolog primea din mâna sa câte unul.

-Ține, să fii vrednic și să îți aduci aminte de mine – spunea marele Mitropolit fiecăruia în parte. Darul protopopului Pletosu – pe care-l păstra cu sfințenie – era un frumos ceasornic de argint¹³.

Symbolismul ceasului este unul vădit. Dacă Pletosu a fost singurul care a primit acest dar sau acesta era darul standard pe care mitropolitul muribund alesese să-l ofere tuturor studenților Institutului în acel an nu știm, cert este însă, că a oferit pe patul de moarte un ceas unui tânăr precum Pletosu, reprezenta un eveniment care, dincolo de darul în sine, reprezenta un moment pe care acesta nu îl va uita niciodată și care îi va marca evoluția și starea sufletească de atunci încolo.

Iată așadar că, în ciuda penuriei informaționale de care cercetătorul care vrea să reconstituie parcursul școlar al studentului Grigore Pletosu în perioada sa sibiană, regăsim totuși informații importante prin conținutul lor și interesante prin personalitățile pe care le au în centru, prin intermediul cărora reușim să reconstituim fie o parte a parcursului biografic al protopopului de mai târziu, fie evenimente importante din istoria lui și a instituției ale căror cursuri le-a frecventat.

Prezența lui Șaguna în viața lor, s-a amprentat în mod cert, atât asupra lui Pletosu, cât și asupra colegilor lui, mai mult decât cea a profesorilor, pe care personajul nostru nu simte nevoia să îi evoce în paginile scrierilor sale, lucru altminteri explicabil, și a constituit, deși ar putea părea ciudat, un element cu valoare pedagogică și didactică, stimulându-i pe tinerii de aici în eforturile lor de a pătrunde în tainele înțelepciunii și de a se forma ca vrednici slujitori ai Bisericii lui Hristos. Perioada sibiană a fost, de vreme ce el ține să o evoce în scris, una care i-a marcat într-un sens pozitiv formarea și a contribuit la devenirea celui care avea să fie mai târziu reînțemeietorul protopopiatului Bistriței și cel care a format, într-o școală eminentemente greco-catolică, o elită ortodoxă de prim rang a României interbelice, între care se remarcă primul patriarh, Miron Cristea, mitropolitul Nicolae Bălan, ucenic apropiat al lui, episcopul Nichita Duma de la Argeș¹⁴, dar și o parte consistentă a elitei politice ce a dominat perioada interbelică.

După finalizarea studiilor de la Sibiu, tânărul Grigore Pletosu și-a îndreptat pașii înspre Leipzig și Budapesta, unde a studiat filosofia și literele până în anul 1878 când se va întoarce la Năsăud, în calitate de profesor al Gimnaziului pe care, cu mai puțin de un deceniu în urmă, îl absolvise. Cu privire la această perioadă, importantă și ea în formarea lui, avem de asemenea puține date. Cert este că, așa cum va ține să arate și Pletosu, distanța de la Chintelnic la Leipzig

¹³ Vasile BOIERIU, „Grigore Pletosu – protopopul de Bistrița”, în rev. *Ardealul*, anul II, nr. 15, 13 Iunie, București, 1942, p. 2.

¹⁴ Cf. Iuliu-Marius MORARIU, *Restitutio Grigore Pletosu*, p. 15.

era una destul de mare¹⁵, iar personajul nostru a vizitat destul de rar satul și zona natală în perioada în care a studiat aici.

Faptul că a fost în toți acești ani student la Facultatea de Filosofie și Filologie a universității din Leipzig, ne este cerfificat de prezența numelui său pe toate listele publicate ulterior de către istorici și specialiști, în care aceștia vorbesc despre studenții români care au studiat la prestigioasa universitate în cea de-a doua jumătate a secolului al nouăsprezecelea¹⁶.

Dincolo de simpla sa evidențiere pe o listă nominală, mai știm totuși câteva date cu privire la perioada sa de studii. Astfel, de exemplu, lecturând carnetul de note al lui de aici¹⁷, pus la dispoziție de către domnul Pavel Jarđa, strănepotul părintelui, care din nefericire, nu ne oferă însă numele profesorilor săi și nu întotdeauna face să fie lizibile numele materiilor pe care el le-a studiat, dar care se încadrează cu toate în sfera filosofiei, a literaturii germane sau universale și a celorlalte discipline umaniste, observăm că elevul care altădată primise doar calificative de *foarte mulțumitoriu* și *cum laudae*, nu este cu mult mai prejos de nivelul din liceu. Astfel, el primește calificative de trecere la toate materiile pe care le parcurge aici, chiar dacă uneori, în paginile carnetului său de student se regăsesc și calificative precum *mulțumitoriu* sau *destulitoriu*, dacă ar fi să folosim terminologia despre care am pomenit de la Năsăud. Cert este însă, că își ia cu brio toate exemanle, și unele dintre ele cu calificative maxime, fapt ce îi permite atât să devină licențiat al acestei facultăți a universității lipschane, unde era la acea vreme unul dintre numeroșii studenți români care se exersa în diferitele domenii pe care le ofereau înspre studiu cei de aici, cât și student, pentru un semestru, al universității din Budapesta, de unde însă avem destul de puține informații.

Foarte interesant este faptul că, pe lângă activitatea desfășurată ca student pe băncile universității de aici, unde în mod cert era unul dintre tinerii silitori, activitate ce îl solicita din toate punctele de vedere și îi ocupa o mare parte din timp, Grigore Pletosu mai regăsește timp să desfășoare și alte activități complementare. Știm, din interviul realizat de alți cercetători care s-au preocupat anterior nouă de această tematică, că l-a cunoscut pe Nietzsche, deși nu a aderat la ideile lui niciodată, preferând să-și contureze elementele gândirii sale în cadrele doctrinare ale Bisericii Ortodoxe¹⁸, că a fost un mare simpatizant al ideilor lui Arthur

¹⁵ Cf. Vasile BOIERIU, *op. cit.*, p. 2.

¹⁶ D. C. AMZĂR, „Studenți români la universitatea din Leipzig”, în rev. *Cercetări literare*, nr. 5, București, 1943p. 33; A se vedeade asemenea și: Cornel SIGMIREAN, *Istoria formării intelectualității românești din Transilvania și Banat în epoca modernă*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2000, p. 430.

¹⁷ Arhiva Personală a Familiei JARĐA, *Collegien-Buch für den Stud. Theol und Philos. Gregoriu Pletosu auf der Universität Leipzig No. 152*, f. 1-11.

¹⁸ Cf. Iuliu-Marius MORARIU, „Pe urmele lui Grigore Pletosu – interviu cu Pavel Jarđa, strănee potul Protoiereului”, în rev. *Pisanii Sängeorzene*, anul III, nr. 7 (23), Iulie, Sängeorz, 2014, p. 36.

Scopenhauer, care l-a fascinat întotdeauna, și după finalizarea studiilor de aici¹⁹ și că, a încercat să fie la curent cu toate noutățile în materie de cercetare științifică și de cultură, atât în ceea ce privește filosofia, cât și în ceea ce privește filosofia sau pedagogia, valorificând la maximum această perioadă de cercetare pe care a petrecut-o în acest mare centru. Lecturile parcurse aici și notițele pe care le-a luat le va folosi și ulterior în activitatea sa de dascăl și în cea de publicist. De exemplu, în studiile publicate în paginile revistei pedagogice *Gheorghe Lazăr* de la Bârlad²⁰ sau în recenzia pe care o va face cărții lui Ioan Stefanelli în revista *Școala Română*²¹ coordonată de învățătorul Vasile Petri, el va folosi din abundență literatură germană în argumentarea ideilor și a tezelor sale, iar anii apariției multora dintre operele la care va face atunci referire Pletosu vor coincide adesea cu perioada în care el a fost student aici, fapt ce ne face să credem că ele sunt, în multe cazuri, reluări ale unor notițe luate în vremea studenției, asupra cărora autorul a revenit adesea atunci când a avut nevoie de ele.

Perioada de studii de la Leipzig nu va constitui doar etapa în care Pletosu va face achiziții culturale, deși acestea erau pe primul loc. Dimpotrivă, din puținii bănuți care îi rămâneau din bursa pe care o chivernisea spre a se putea întreține aici, el va achiziționa și o serie de cărți. Strănepotul Pavel Jarda își amintește că adusese de acolo întreaga ediție a unei Enciclopedii universale, bine documentată și frumos ilustrată, care i-a marcat copilăria într-o societate fără televizor și cu mai puține mijloace de informare decât astăzi și clasifică această operă ca pe un fel de *Biblie* a copilăriei lui²².

Observăm, așadar, că perioada de studii petrecută de personajul nostru aici s-a dovedit a fi una prolifică din multe puncte de vedere, ea fiind caracterizată prin multiple achiziții în plan intelectual și constituind un pas important în formarea lui.

De la Leipzig, el va pleca la Budapesta în ultimul semestru de studii²³, unde, după câte se pare, va și finaliza etapa de student a vieții sale (deși cerfitatul

¹⁹ Idem, *Restitutio Grigore Pletosu*, p. 132.

²⁰ Grigore PLETOSU, „Cântul în învățământul educativ”, în rev. *Gheorghe Lazăr*; Anul I, 15 apr. 1887- 15 martie 1888, Bârlad, 1888, pp. 272-279; Idem, „Psihologia învățământului”, în rev. *Gheorghe Lazăr*; Anul II, Aprilie, Bârlad, 1889, pp. 193-211.

²¹ Idem, „Catehetica bisericăsi drept credincioase resaritene de Ioan Stefanelli, docente la Universitatea din Cernautiu, 1879, Sibiu, Closius VI, 344 pag, pretiului fl. v. a.”, în rev. *Scola Romana*, Anulu IV, nr. 2, Năsăud, 1881, pp. 15-16; Idem, „Bibliografia”, în în rev. *Scola Romana*, Anulu IV, nr. 3, Năsăud, 1881, p. 24; Idem, „Bibliografia”, în rev. *Scola Romana*, Anulu IV, nr. 4, Năsăud, 1881, pp. 31-31; Idem, „Principii din pedagogia generale de Dr. Ilarionu Pușcariu, Sibiu, 1880”, în rev. *Scola Romana*, Anulu IV, nr. 1, Năsăud, 1881, p. 8.

²² Iuliu-Marius MORARIU, „Pe urmele lui Grigore Pletosu – interviu cu Pavel Jarda, strănepotul Protoiereului”, p. 40; Idem, *Restitutio Grigore Pletosu*, p. 132.

²³ ***, „Egyetemi Hallgatok”, în *A Budapesti kiraly magyar tudomany-egyetem almanachja MDCCCLXVII – LXXVIII-rol*, Nyomatott a magyar kiraly egyetemi konyvnyomadaban, Budapest, 1878, p. 80 (aici figurează ca student doar în primul semestru al anului universitar 1877-1878, iar în volumele anterioare numele lui nu mai apare, de unde deducem că a stat la Budapesta doar un

care îi dădea dreptul să profeseze îl va primi ulterior de la Cluj, deodată cu Ioan Lupoaie, după cum își va aminti ulterior la înmormântarea acestuia și se va consemna în necrologul pe care i-l va dedica)²⁴. E discutabil în ce măsură etapa budapestană a studenției sale, scurtă și înspre finalul etapei studențești din biografia lui, va fi reușit să îl mai influențeze pe studentul nostru, însă credem că, într-o oarecare măsură, competența profesorilor maghiari din capitala Ungariei de astăzi își va fi pus și ea amprenta asupra lui și îl va fi ajutat pe tânărul nostru să se desăvârșească în cele ale studiului.

Cu privire la perioada desfășurată aici, la calificativele obținute și la celelalte elemente ce țin de organizarea procesului didactic, nu avem însă, din nefericire, informații, fapt ce constituie o lacună și în prezenta cercetare, ca și în cercetările specialiștilor anteriori nouă. Spre deosebire de ei însă, noi am reușit să identificăm perioada în care a studiat aici și să oferim informații clare și veridice, bazate pe surse, cu privire la perioada de studii pe care a petrecut-o personajul nostru în capitala Ungariei în anul 1878.

Acestea sunt așadar, principalele informații privitoare la perioada de student a lui Grigore Pletosu. După cum se poate vedea, aceasta a fost una densă în evenimente și prolifică pentru personajul nostru, contribuind în multiple moduri la formarea celui care avea să devină ulterior un exponent de seamă al culturii ortodoxe răsăritene în spațiul năsăudean și bistrițean.

semestru ca student la Facultatea de Filologie a universității de aici). A se vedea și: Iuliu-Marius MORARIU, *Restitutio Grigore Pletosu*, p. 42.

²⁴ Gregoriu PLETOSU, „Ion Lupoe (1853-1901)”, p. 7.